

Creating a Halakhic State: Police Forces in Israel on Shabbos

Some Defining Characteristics of "Religious Zionist Halakhah" From "Religious Zionist Halakhah" – Is it a Reality or was it a Dream?" by Aviad Hacohen in *The Orthodox Forum: Religious Zionism Post Disengagement-Future Directions* pages 315-369

1. Areas of Occupation
 - a. Laws of the State
 - b. Laws of Modernity
 - c. Harnessing Halakhah for Political Ends
2. Methodology and Sources of Decision Making
 - a. *Koah de-beteira adif*
 - b. State-oriented/unifying approaches
 - c. Uses of Eretz Yisrael Sources
 - d. Use of Modern Research Tools and "Outside Literature"
3. Style and Form
 - a. Modern Hebrew
 - b. Organized
4. Media of Communicating Conclusions
5. Substance of rulings
 - a. Religious Zionist Issues
 - b. Issues Arising from the Establishment, Existence, and Activities of the State of Israel
 - c. Penetration of Religious Zionist Ideology into "Traditional Areas of Halakhah"

ש"ת היכל יצחק א"ח סימן לב (ר. יצחק הרצוג הרב הראשי לישראל 1936)
על דרכי שמירת הבטחון הפנימי (המשטרה) במדינה, בשבת וי"ט. ב"ה, יום ג', כ"ג בשבט תשי"ב.

על מצב הבטחון הפנימי בארץ, נמסרו ע"י אישיות מוסמכת הפרטים:
א. מעשי הפשע ובכללם החמורים, כגון: התפרצויות ושידור מתרבים בארץ במדה רבה. גם מקרי הרצח רבו באופן מבהיל.
ב. כל מבצעי הפשע מזוינים ומשתמשים בזיונם בכל מקרה של הפרעה.
ג. כל מריבה קלה עלולה להלקח עד לשפיכות דמים והריגה ממש.
ד. יום השבת, הוא למרבית הצער, היום הכי מסוגל למקרים מעציבים ממיין אלה, היות והציבור פנוי מעבודה, והוא גם לפעמים מתבשם בימי שבת וחג.
ה. התערבות מהירה של המשטרה מונעת הרבה שפיכות דמים ומקרי רצח ולשיטת הניידות חלק רב בזה. עם קבלת ידיעה טלפונית על איזה שהוא מקרה, הניידת קולטת מיד והיא אצה למקום המעשה, משום כך, גם השמוש בטלפון חשוב מאד לשם התגברות על הפשעים.
ו. יש ערך רב בשביל העמדת האנשים למשפט ודיונם בעריכת רפורט, ובקבלת טביעת אצבעות, מיד עם התרחשות המעשה, בלעדי זה אין בית המשפט יכול להזדקק לדון בענין. וחיסון העברין מהעמדתו לדון הוא משפיע, כמובן מאליו, על ריבוי הפשע. ישנם בכלל זה גם מקרים שנראים בראשיתם כבלתי רציניים, ותוצאתם מקרי מות.
ז. צמצום הניידות בשבתות ישפיע לריבוי הפשעים ביום זה.

לאור כל הנ"ל, נכנסתי לברר כיצד על שומרי משמרת בטחון הפנימי בארץ להתנהג מצד ההלכה. אולם מכיון שכפי מצב הדברים כיום אין המוסדות הממונים על כך נוטים לפי שעה להתחשב עם הוראות ההלכה, לשם קביעת חוקה שתחייב את כל הפועלים בזה לנהוג לפיה, אין לדיון הניתן אופי הלכה למעשה, והרי הוא יותר בגדר משא ומתן של הלכה, שצורתה המעשית המדויקת תקבע ברצות ה', אחרי עיון והתייעצות נוספים לכשהתנאים יהיו מתאימים לכך.

א [השמוש בטלפון. נסיעה במכונית במקרה של ריב] (א) זה ברור שאסור במקום שאין סכנת נפשות. אולם מושג סכנת נפשות מתרחב במקרה שלנו. ואבאר שיחתי: עפ"י הערכת המצב שקבלנו יוצא, שריב רציני בין אנשים עלול להסתיים בנפשות, אם לא תתערב המשטרה במקרה (והעובדות ידועות לכל). ואלה המריבות מצויות ביותר בשבת ובמועד, (כדרך שאמרו חז"ל בעירובין ס"א, טטרוגי הוה מטטרגי להו בני גדר לבני חמתן, ורבי התיר היינו התקין בשבת וכו', ומ"ש שבת, דשכיח בהו שיכרות). וע"כ בפרוץ ריב כזה מותר להזעיק את המשטרה ע"י טלפון למנוע רצח, וממילא מותר למשטרה לטפל בקבלת ההודעה הטלפונית. ואם כי לפעמים מצלצלים למשטרה על דברים שאין בהם סכ"נ, הרי אין בידי המשטרה לדעת זאת מראש, ובמקרה זה הקולר תלוי בצואר המצלצל.

ומכיון שאנו תופסים את הדבר בספק נפשות, מותר ממילא גם לנסוע למקום, במהירות הכי אפשרית. אך השאלה נשאלת, הן כל זה אמור בהליכה למקום המעשה, אבל חזרה משם אין לנו. שמא תאמר להתיר לחזור למרכז, שמא יתקבלו במרכז ידיעות על עוד קטטות ומריבות, הרי לזה יש תקנה לסדר קשר אלחוטי במכונית, וכשיהי' צורך יודיעו להם למקום שהם נמצאים והם יצאו משם. ואם נבוא להתיר בכדי למהר יותר את הענין, בזה יש מאד להסתפק הואיל ושכיחות מקרים כאלה איננו בגדר רוב, אלא מיעוט והאיחור הקל היכול להגרם ע"י הצורך למסור את הידיעה באלחוט למכונית הוא מיעוט בלתי מצוי.

[חזרה ממקום הריב. שיטת הרמב"ם בכל היוצאים להציל] (ב) אכן לכאורה הרי בנוגע לחזרה, יש לנו הלכה מפורשת במשנה בעירובין מ"ד: כל (או שכל) היוצאים להציל חוזרים למקומם. והקשו ע"ז בגמרא ואפילו טובא והא אמרת (רישא) אלפיים אמה ותו לא. אמר רב שחוזרין בכלי זיין למקומם. פירש"י ולעולם דווקא אלפיים אמה, אלא שאין צריכין להשליך כלי זיין מעליהם וכו'. וע"ז משיבה הגמרא, ומאי קושיא דלמא להציל שאני, אלא אי קשיא הא קשיא דתנן וכו', והבא להציל וכו', יש להם אלפיים אמה לכל רוח. והא אמרת כל היוצאין להציל חוזרין למקומם אפילו טובא, אמר רב שחוזרין למקומם בכלי זיין וכו'. רב נחמן בר יצחק אמר ל"ק כאן שנצחו ישראל את אומות העולם,

כאן שנצחו אומות העולם את עצמם. והנה משמעות הפשוטה היא שרב חוזר לאותו תירוץ, שלעולם דווקא בתוך אלפיים אמה, אלא שהחידוש הוא שחוזרים בכלי זינים למקומם, וכפירש"י ז"ל הנ"ל.

אלא שרבינו הגדול ז"ל לא כך הוא מפרש, שהרי הוא אומר וכשיצילו את אחיהם מותר להם לחזור בכלי זיין למקומן בשבת כדי שלא להכשילן לעתיד לבוא (רמב"ם, הלכות שבת פרק ב' הכ"ג). והיינו ע"כ שהוא מפרש שתירוצו של רב הוא שבכלי זיין חוזרים למקומם ואפילו טובא. ואין חילוק בין נצחו ישראל את העכו"ם לנצחו את עצמם, אלא שבכל אופן הם חוזרים בכלי זיין למקומם. ולא הונח לו דבר זה עד שנתן טעם מעצמו, שאם כן אתה מכשילן לעתיד לבוא. והיינו שאם יוכרחו להניח נשקם מידם במקום הקרוב יפחדו בפעם הבאה שמא ינוצחו ח"ו וינסו וישגיגו האויבים ללא נשק בידם

[מקורו של טעם זה ברמב"ם] (ג) ברם יש לנו להתבונן, מאין הוציא הרמב"ם להתיר עד כדי כך, (שהרי לא התנה הרמב"ם שהיתר זה דוקא בבקעה שהיא כרמלית, ונמצא שמתיר אפילו ברשות הרבים. ולא התנה רבינו ז"ל גם שנשיאת הנשק תהא באופן שאין בה איסור תורה כגון כלאחד יד, ומשמע כפשוטה שבכל אופן הותר). והנה יש לומר שסמך על האמור במשנה ר"ה כ"א, בין שנראה בעליל בין שלא נראה בעליל מחללין עליו את השבת. ר"י אומר אם נראה בעליל אין מחללין עליו את השבת. מעשה שעברו וכו' שלח לו רבן גמליאל אם מעכב אתה את הרבים נמצאת מכשילן לע"ל. נמצא שהותרו בנראה בעליל משום העתיד, ואף ביוצאים להציל כך. והנה בעצם הדבר להתיר להם לחזור למקומם ממש בכלי זיין בכל אופן שהוא, אף ברה"ר, ואף כשהם לבושים כדרכם, אין פלא על הרמב"ם, שכך משמע בירושלמי ובתוספתא יעוי"ש. אך הדבר המפליא מאד הוא, שהרמב"ם נותן טעם שלא נמצא בתלמודים. והוא שלא תהא מכשילן לע"ל...

ולכאורה נראה, ש"ל שהדבר תלוי בדחיה או הותרה שבת בפיק"נ. שזה ברור שלענין עדות החדש הותרה שבת מכיון שאתה מתיר לחלל שבת אף בנראה בעליל משום חשש הכשלה לע"ל. והרמב"ם סובר, שגם בפיק"נ בשבת כך וע"כ השתמש בטעם זה גם כאן. והסוגיא דעירובין מ"ה, סוברת שדחיה שבת אצל פק"נ, וע"כ לא השתמשה בטעם זה. ואולם איך שיהיה, במטרה שיצתה להציל השאלה עדיין במקומה עומדת.

(ד) והנה, הטעמים של הברייתות הנ"ל, בבבלי וירושלמי ובתוספתא, אינן שייכות לכאן כלל, ואין לנו לסמוך אלא על דעת רבינו הגדול ז"ל, מאותו הטעם, שאם לא תתן להם לחזור במונית לבסיסם אתה מכשילם לע"ל. אך אין הנדונים שוים: (א) שאלו אינם באים אלא בתוקף משרתם, והם מוכרחים ללכת באשר ילכו, משא"כ שם שהמדובר במתנדבים לצאת להציל. (ב) שם אם אתה מכריחם לחזור בלי נשק נמצאו כל הדרך מפחדים ושוב לא ילכו, משא"כ כאן שאין להם ממה לפחד, שאמנם יצאו יהודים מלהרוג זה את זה, אבל אין זה מהדומה כלל ליוצאים להלחם עם נכרים היוצאים להשמיד את היהודים. באופן שהדבר ברור, שלא שייך כאן טעמו של הרמב"ם.

עפ"י נמצא, שפסק הדין במקרה שנודע על ריב ומצה בין אנשים העלולים להרוג אחד את השני, שמותר אמנם לצאת למקום הריב במכונית בכדי למהר את הגשת העזרה ולהפריד ביניהם, אבל לאחר שהשקיטו את הריב, ומנעו שפ"ד, אסור יהיה להם להשתמש במכונית, ותשאר שם עד מוצאי שבת. אלא שאם יצטרכו שוב לנסוע משם במסבות דומות יסעו. אבל סוף דבר, שיצטרכו להשאר לאחד/לאחר/ההצלה במקום, ואין להם היתר לחזור במכונית למקומם.

ב [מכוניות משטרה ניידות] (ה) לפי הסבר האחראים על עניני הבטחון הפנימי, מכוניות המשטרה הניידות מאיימות על אנשים מסוג ידוע, וזה מונע תגרות וממילא גם שפ"ד. נניח שהדבר כן, אבל הן יתכן לעשות לשם זה סיורים ברגל או לכל היותר באופניים רגילים, ואמנם גם בזה יש הרבה לדון, ומכ"מ אין זה דאורייתא, והיינו אפילו תאמר שמן ההכרח לעבור דרך שא"א שלא יעשו בה חריצים, ונמצא שזה כבר בגדר פסיק רישא בדבר שאינו מתכוין, אבל עכ"פ אין זה אלא חורש כלאחר יד ואינו אסור אלא מדרבנן, ואין דבר ברור שמהלומות ומריבות מביאות לידי רצח, אלא בגדר מיעוט דשכיח, וע"כ א"א למתוח בהרבה את ענין פק"נ עד כדי להתיר המכוניות הניידות בשבת, ועד כדי כך לא נראה להתיר כי אם לכל היותר איסור דרבנן.

כמו כן יש לדון, כשנתקבלה ידיעה שהפשע כבר בוצע אלא שתפסו את הגנב ומזמינים את המשטרה שתבא לאסרו, הרי בנדון זה, אין כבר שאלת הצלת נפשות ברגע זה, אלא ענין של בירור משפטי, והרי זה אין/אין זה/ בדן שידחה את השבת. אלא שיש כאן חישוב אחר, והוא שאם על סמך זה לא נתיר למשטרה לנסוע לחפש את עושה העוול כי אז תתרבנה הגנבות דוקא ביום ש"ק, וכבר הוזכר שגנבות בימים אלו בכללן גם רציחה, וסו"ס יש לאנשים משום הצלת נפשות. אבל לכאורה גם כאן נתיר להם לנסוע רק באופניים רגילים, ואף שהנחנו שיש כאן ענין של הצלת נפשות אבל בנדון זה אין הדבר ברור כ"כ, שהוא על שם העתיד, אעפ"י שהוא מסתבר פחות או יותר, ואעפ"י שגם ספק פק"נ דוחה את השבת, אבל איננו דבר שבהוה, ואינו דומה, ולכן אין זה ברור שדוחה את השבת. אבל מצד שני הנסיעה באופניים כאין וכאפס למכונית ולא יהיה בנסיעה כל תועלת.

[בדן שנים שעשאוה. דעת המקור חיים שנים שעשאוה פטור אבל אסור] (ו) והנה מפני החומר של פק"נ, יתכן לחשוב על דבר היתר בדרך של שנים שעשאוה.... ומעתה יש מקום להשתמש בשנים שעשאוה במכוניות הניידות.

ג [גדרי חשש פקוח נפש] (יב) ובאלו השוטרים היוצאים לאסור גנב שכבר תפסוהו אנשים ויש להעביר אותו למאסר שא"כ יתחמק מידם, כאן אין באופן ישיר פק"נ, אלא שקיים חשש כאמור, שאם לא יהא טיפול במקרה כזה מטעם המשטרה יתרבו הגנבים בש"ק. וכבר הוזכר לעיל שגניבה ורציחה באים עכשיו כאחד. והנה לעיל הבאנו מהרמב"ם המתיר הבאים להציל לחזור למקומם וכלי זינים עליהם, שמא אם אתה מחמיר עליהם ימנעו מלבא פעם אחרת. שמענו מזה, שגם חשש נפשות לע"ל מתיר. ומ"מ אין הענינים שוים לגמרי. ראשית, מפני שאין כאן ברור למדי שסתם גנבים הם מרצחים, שיש מהם הנמלטים מיד כשמרגישים בהם בני אדם. ושנית, הואיל וכל ההיתר הוא כאן מפני שאם לא נתיר תרבינה גניבות, הנה הרוב הגדול הם לצערנו לא מתחשבים עם ההוראות של הרבנות, והם הרי ממילא לא ימנעו, וא"כ לא ישמש האיסור לריבוי גנבות, ואיך נבוא להתיר משום חשש זה שתריבנה גנבות.

ובכלל קשה להחליט על היתר מטעם חשש פק"נ, שהרי ודאי יש איזה גבול גם לחשש פק"נ... למדנו מכאן, לכאורה, שאם האפשרות של סכנה היא אחת מני אלף אין זה אפילו בכלל ס' סכנה. והשאלה נשאלת הרי קיימ"ל שאין הולכין בפק"נ אחר הרוב, וא"כ כמה במאה יהיה הצד של סכנה עד שינהוג בו פק"נ דוחה שבת? ואיזה גדלים נגדיר בזה? וע"כ לחלק שבמקרה מפולת וכי"ב, הרי במפולת זו יש כדי להמית, והספיקות אינם אלא צדדיים אם מי שנפל שם הוא יהודי, שאז לא הולכים אחר הרוב ופק"נ דוחה שבת, אבל אם עצם המחלה אינה מסוכנת רק באחוז אחד מני אלף אין הדין כך. ומ"מ הגדרה מדויקת אין לנו עדיין, שהרי גם ספק פק"נ דוחה שבת, ומעולם לא

שמענו גם במחלה שהיא ס' פק"נ שהוא דוקא במחצה על מחצה, וע"כ אפילו אם הרוב איננו סכנה, מ"מ מחללין עליה את השבת. ומעתה צא ותן לי מידה וקצב! וצ"ע בזה.

ומחמת חומר הענין, לכאורה נראה שבכל מקרים מעין אלה, נשתמש בכלל שנים שעשאוה פטורים, שהוא לפי הנ"ל רק איסור מדבריהם. אלא שהדבר צריך בירור אם הצעה זאת היא מעשית ובת ביצוע.

ד [כתיבת רפורטים של מעשי פשע בשבת] (יג) כתיבה זו אינה לפק"נ אלא כהכנה לעריכת משפט, במקרה של איזה קטטה או של איזו עבירה אחרת, כמו כן במקרה של רצח. ועד כמה שיהא ערך חשוב למשפט, עדיין אין בו בכדי לדחות את השבת בדאורייתא. ויש לברר על אפשרות כתיבה שלא יהא בה אלא איסור דרבנן.

והנה, לכאורה הרי יש לפנינו דעת הרמ"א עפ"י הא"ז הפוסק, שכתב גלחות (ר"ל כתב אותיות לטינית) אינו איסור תורה, שכל הכתבים דרבנן חוץ לאשורית ויונית. אכן, כבר הרבו להשיב עליו ועל רבנו יואל ב"ר יצחק הלוי ז"ל... ומעתה אין לנו אלא שיטת רבנו יואל הלוי, האור זרוע, והגהות מיימוני [תפילין, פ"א], שפטור עליו מן התורה. ונמצא שמי שאיננו איטר יד אם יכתב בשמאל, בכתב משיט"א, יותר עדיף מאשר יכתב בכתב גלחות... ואם כי גם לצורך גדול כגון ישוב א"י לא התירו אלא ע"י גוי [שם], בנידון שלנו שהוא צורך רבים גדול, כגון במשפט פלילי חמור, ובמקום שאין גוי מצוי אפשר להתיר. אולם בעבודה שיגרתית של המשטרה, כגון רשימת הנכנסים לעבודה, או קבלת נשק ומסירתו, בזה ודאי אין שום היתר, וניתנו דברים אלה להסדרה מערב שבת, באופן שלא יעשה בשבת שום דבר האסור בש"ק לשם זה. וגם כתיבה ההכרחית וכנ"ל, מן הראוי להשתמש נוסף על האופנים שהוזכרו לעיל, בדין שאינו מתקיים יותר משבעה ימים ובדימוי לקשר. ומ"מ כל זה אינו אלא במשפטים פליליים חמורים, אבל לא לדברים קלי ערך..

[בסיכום הדברים] (יד) א. נסיעה במכונית למקום שפרצה מריבה בין אנשים שיש לחוש שזה יסתיים ברצח, מותרת. אותו דבר מותרת הנסיעה להפר מזימה גנבים. אכן מכיון ששני דברים אלה הם לפי המצב השורר עכשיו, יש לבחון מחדש מפעם לפעם, אם לא נשתנו פני הדברים לטובה. ב. ההיתר הוא רק להליכה למקום המעשה, אבל לאחר המעשה אסור לחזור במכונית ומוכרחים להשאר שם עד מוצאי שבת. ג. מכוניות ניידות אסורות. במקומות שידוע שנוכחות משטרה עלולה למנוע התפרצות, מותר להם לרכב על אופניים פשוטים (לא על אופנוע). במקרים מיוחדים יש לבחון את האפשרות של שימוש במכונית ע"י שנים שעשאוה. ד. לענין מאסר בשבת יש להקל. אולם אם הגב נתפס בריחוק מקום מהמשטרה, יש להחזיקו שם ולא להסיעו במכונית אל מקום המאסר. ה. טלפון, מותר לטלפן רק כשיש חשש לפק"נ. לפ"ז מותר להודיע למשטרה על קטטה שפרצה כשזה עלול לגרום לשפיכות דמים. וכן מותר להודיע על אנשים חשודים הנראים מסתובבים לשם ביצוע גניבה. ו. כתיבה בדברים הכרחיים, כגון רישום פ"כ במקרים של רצח, ואפילו של שוד, מותר ביד שמאלית (למי שאינו איטר), ובכתב משיט"א (לא בכתב אשורי), ובמקום שזה אפשרי - בכתב שאינו מתקיים, או בכתב שאינו ניכר עד שמפתחים אותו. בכל מקרים אחרים אסור בהחלט. זה מה שנראה לי. ויה"ר שלא נכשל בדבר הלכה ויאירו עינינו במאור התורה, יצחק אייזיק הלוי הרצוג ראש הרבנים לישראל

עמוד הימיני לרב שאול ישראלי סימן ז

ז.

עוד כי שם בא"ד בדין על שוטרים היוצאים לאסור גנב, שאין כאן באופן ישיר פקו"י, אלא שקיים חשש שאם לא יהא טיפול במקרה כזה מטעם המשטרה יתרבו גנבים בש"ק, ונגיבה ורציחה באים עכשו כאחד. ועפ"י הרמב"ם שה"ל שגם חשש נפשות לע"ל מתיר, וכי בזה שמ"מ אין הענינים שוים לגמרי וכו', ושנית, הואיל וכל ההיתר הוא כאן מפני שאם לא נתיר תרבינה גניבות, הנה הרוב הגדול הם לצערנו לא מתחשבים עם ההוראות של הרבנות והם הרי ממילא לא ימנעו, וא"כ לא ישמש האיסור לריבוי גניבות ואיך נבא להתיר משום חשש זה שתרבינה גניבות.

לע"ד חשבון זה אין לו מקום בהלכה, שא"כ היה בזמננו צריך להשתנות גם עיקר הדין של ההיתר להזור עם הנשק שהוא ג"כ משום נמצאת מכשיל לע"ל, כיון שהרבה מהצבור ואולי גם הרוב המצויים אצל נשק אינם מקפידים ואינם חיים מפניו וע"כ אותם לא נכשיל וממילא תעשה המלאכה על ידם. וכן ישתנה הדין שהזכרנו לעיל מהט"ז לענין אם אפשר ע"י נכרי, שהוא ג"כ רק מטעם של נמצאת מכשיל לע"ל, ולפ"ז אין חשש זה קיים במקום שרוב הצבור אינו שומר תורה. א"ו חשבון זה אינו מכמה טעמים: א' גם פורקי עול אינם יוצאים מכלל ישראל ואנו מצוים גם לדון עליהם, והדין גם עליהם נקבע. ואעפ"י שמוכנים לאכול בשר חזיר, הנה יתכן שאין זה אלא בשר טלה, וע"כ הדין הוא על העם כולו, אם דבר זה מוכרח שיעשה ע"י מישהו או לא; ב', הרבה הגיעו לפריקת עול רק מתוך זה שהיה נראה להם שאין אפשרות ליישב את התורה עם צרכי המדינה, ורק הודות לאפשרות של השתמשות עם יהודי "שבת-גוי" יכולה היהדות הדתית להחזיק מעמד. נמצא שע"י שתקבע ההלכה המאפשרת את מילוי הצרכים הדחופים במדינה עפ"י הדין יגרום הדבר להתחזקותם של אלה שיהדותם רופפת ותלויה, והרי אנו מצילים אותם ממכשולים גדולים לכל חייהם; וג', לא נקבע הכמות של האנשים היוצאים להציל ואף אחד אינו יכול לעשות את החשבון, מה בכך אם אני לא אצא האם יוכר הדבר בתוך צבור מאות? כי אין יודע מי יוכשר ויש לפעמים שהאחד מצליח מה שהרבה לא עלתה בידם (חוץ ממה שאם כל אחד יעשה כן לא יהא יוצא אף אחד). ובנידון דידן הרי ברור שלנוכח הכבדות כאלה לא יהא מספר שומרי תורה מרובה בין אנשי המשטרה, כי מה להם ולצרה הזאת, והמציאות מוכיחה זאת לעינינו למדי. והרי נדמה שדוקא לענין שאלה זו של פקו"י שבאה ע"י המשטרה יש מצד ההלכה הזאת עצמה צורך לרבות יותר ויותר שומרי תורה שם, כי רק הם יודעים כראוי ערך האדם והם לא יתעצלו באמתלאות של נוחיות אלא יהיו תמיד זריזים וראשונים לדבר מצוה. וממש כמו שמצינו באחרונים הנמוק לענין לא להשתמש בגוי גם כשהוא מצוי לענין פקו"י מפני שמצוי הדבר שהוא מתרשל במלאכתו, והיינו כנ"ל משום שענינו לנוחיותו ומונוחיותו הוא חשובה עליו יותר מחייהם של אחרים, כמו כן יש הבדל גדול, והננו רואים את זה לעתים קרובות במציאות, בין יהודי שומר תורה שמתעסק בדבר הגובל עם פקו"י לבין אם הדבר נתון לידי של פורק עול שאין לו בחייו אלא אכול ושתה, ואף על חייו הוא - עתים אינו חס. ואין שום ספק שמילוי תפקידי

המשטרה שיש בהם הרבה משום פקו"נ ייעשה ביתר יעילות אם ירבו בשורותיה שומרי תורה, חוץ ממה שגם קלסטר פניה של המדינה בכלל למניעת שחיתות ומעשי עול גם מצד אנשי המשטרה עצמה (יזכרו מעשי גילמי והטפול המשטרתי בהפגנות על שמירת השבת) הרבה תלוי מי ומי הם השוטרים. וכשם שנצטוו על מינוי השופטים, כן נצטוו על מינוי **השוטרים**, ועל שניהם נאמר "ושפטו את העם משפט צדק". והיש לך מכשול גדול מזה, של ריחוק שומרי תורה משורות המשטרה, שדאי זה מביא בעקבותיו באיזה מקרים לידי הפסד נפשות שיהא ראוי לא להסתפק בזה שנאמר שהמעשים המסופקים יעשו ע"י אחרים, בו בזמן שמצד הדין היה להתירם לכולם, רק מתוך החשבון שכל"ז דברים אלה יעשו, נאסור את זה על אלה השומרים תורה.

סוף דבר נ"ל כדבר ברור שהדין בנקודה זו אינו צריך להביא בחשבון את מספר שומרי התורה במשטרה כיום הזה (עלינו גם לחתור שיהפכו שם לרוב, לא פחות ממה שעלינו לשאוף להגיע לרוב במקומות אחרים), אלא אנו מחויבים לדון כאילו כולם מוכנים לשמוע בקול התורה ולהשמיע להם את ההלכה כפי שהיא לכולם באופן שווה, ועד כמה שהמותר הרי זה מותר לכולם, ואין ראוי להמנע מזה, ועד כמה שזה אסור עלינו לחתור שיהא זה חוק כללי הנוהג ומחייב את כל אנשי המשטרה כאחד, וגם עד שיתקבל חוק זה לא נחסם מלאומרו ברבים, השומע ישמע והחדל יחדל, ולא עלינו תלונתו ואחריותו.

ח.

בהמשך דינו על גדרי היתר מחמת פקו"נ דקיי"ל שלא הולכים בזה אחר הרוב, כתב שמ"מ צריך איזה גדר בדבר שהרי לא יתכן שנעלה חששות רחוקות שא"כ אין לדבר סוף. ולבסוף מחלק שאם הקטטה כבר ישנה אעפ"י שברוב מקרים אין בה משום סכ"נ הרי זה בגדר ספק פקו"נ "שהרי כבר קרה המקרה העלול להביא לידי סכ"נ", אולם לענין חזרה לבסיס אחרי שכבר נעשתה הפעולה מחמת חשש שמא נזדמן דבר חדש, וכן סיור הניידות לראות ולשמור שלא יקרו מקרים מעין אלה חוכך להחמיר "הואיל ועצם השכיחות של מקרים כאלה (של קטטות) אינם בגדר רוב אלא בגדר מיעוט".

לענ"ד יש לדון כאן לא מבחינת כל מקרה ומקרה לחוד אלא יש לסקור את כל מיני המקרים העלולים להתרחש, ורק לפי זה לקבוע את ההלכה גם במקרה מסוים. וראשית נסורה נא לראות יסוד הכלל שכבר דברנו בו לעיל שמתירים עכשו לחלל את השבת משום נמצאת מכשיל לע"ל. כי לכאורה תמוה מהיכן למדנו כלל זה שהותר לחלל על דבר שאינו לפנינו, ולעשות מעשה שבו עצמו אין משום צורך הצלת הכלל. וכבר נתברר לעיל שאינו שייך כלל לשאלה אם שבת הותרה או דחיה. שאלה זו קיימת גם לענין קדוה"ח. ונראה שאין זה גם מתקנ"ח ומכח **עקירת** דבר מה"ת, שא"כ היה לגמרא להביאה בדיון אם יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בקו"נ. וכן מנוסח המשנה ברי"ה: שלח לו ר"ג אם מעכב אתה את הרבים נמצאת מכשיל לע"ל אינו נראה שזוהי תקנה שר"ג מצא לנכון לתקנה אלא הוא מעצם הדין.

וראיתי בפנ"י ר"ה שעמד בזה, אבל תירוצו אינו מובן שכתב שהטעם הוא מפני שאנו חוששים שמא רק נדמה להם שהוא נראה בעליל בכ"מ, ויתכן שבמקום ביה"ד לא נראה. אבל דבריו אינם מובנים כלל שהרי בפירוש אמרו הטעם רק משום מכשול לע"ל הרי ברור שלמקרה זה לא היה שום חשש. ועי' רש"י מנחות ס"ד שכתב בפירוש ה"נמצאת מכשיל לע"ל" שהוא "**דומנן**" לא יראה בעליל **ויאמרו העדים** כמו שראינוהו אנו כן ראוהו ביה"ד הרי שכרגע חשש זה ודאי אינו כי לר"ע היה ברור ללא ספק שגם ביה"ד ראוהו.

והנ"ל שההיתר הוא מגדר **מכשירין** שגם הם הותרו בכלל פקו"נ ודין במועדו של קדוה"ח, שהרי כל חילול שבת בהליכה וכיו"ב אי"ז אלא מגדר מכשירין. ואי"צ לריבוי מיוחד שהרי גם ר"ע המחולק עם ר"א לענין מכשירי מילה ועבודה. לא נחלק אלא במכשירים **שאפשר** לעשותן מבעוד יום, וכאן הרי א"א היה שהרי לא ידעו מה שיהיה אח"כ. (ובפקו"נ נראה שגם אם היה מסוכן לפני כן והתירשלו בדבר יהא מותר עכשו כי אין החולה אשם להתרשלותו של אחר. וגם אם הוא עצמו התירשלו ל"ש להחמיר כי אין הוא רשאי לאבד עצמו, והרי הוא כאחר בנדון זה). וזהו הפירוש בשעה זו נמצאת מכשיל לע"ל כי אם לא נתיר עכשו את המעשה הזה שיש בו משום חלול שבת עכשו יביא הדבר מחר או לאחר זמן לאיבוד נפש, נמצא **שפעולה זו של חילול שבת עכשו היא הכרחית בכדי שתוכל לצאת לפועל לאחר זמן ההצלה הנצרכת**. ואם לא תיעשה עכשו הפעולה ברור שזה יגרום פעם לאיבוד נפש. ע"כ הרי"ז בגדר **מכשירי פקו"נ** שגם הוא הותר. והוא הדין והטעם בקדוה"ח. נמצאו למדים **כלל** שגם פקו"נ שעדיין אינו עומד לפנינו לא לגבי רגע זה ולא לגבי אחרים, אבל ברור לנו שיענה הדבר לזה בזמן מן הזמנים או רואים אותו כאילו הוא כבר לפנינו, כי חובה זו של "וחי בהם" היא קיימת ועומדת לפנינו לא רק לגבי החיים של רגע זה אלא אנו מצווים ועומדים בזה גם לדאוג להצלת חיים שיצטרכו פעם להיות, אעפ"י שאין אנו יודעים מתי ואיך. וכן מצות "במועדו"

זמן שתזדמן. וע"כ יש לנו לראות את הציאה לשמירה בכל השבתות כמכשיר פקו"נ של אותה שבת, שבה **השמירה תביא תועלת**. וע"כ מותרת אף מחויבת השמירה בכל השבתות כולן, כי אין אתה יודע איזוהי שתביא לידי הפקו"נ, וע"כ כולן בכלל היתר וחיוב, ממש כפקוח מאת הגלים של המפולות שבביל הצלת אחד מישראל הנמצא תחת מפולת אחת ויחידה. כלל הדברים שאין לנו לדון את המקרה מבחינתנו הבודדת אלא מבחינת כל המקרים **הדומים לו שגם להם אנו קובעים את דרך ההתנהגות ע"י הקביעות כלפי מקרה זה**. וע"י בחינה זו אין חשוב כבר כלל אם מקרה בודד זה הוא מצוי או לא, אלא אם ע"י המעשים שלי בכל המקרים הללו הדומים זה לזה והיכולים להתרחש אם היום ואם מחר יהא בהם **פעם** משום הצלה, וכן אם ע"י ההמנעות שלי מפעולה במקרה זה, וממילא - גם במקרים הדומים לו יהא משום איבוד נפשות ברור באיזה מקרה מן המקרים. ואם הדבר כן, הרי זה בכלל פקו"נ שהוא מותר ומחויב לעשות כל המלאכות כולן עכשו, לא מצד חשש למקרה זה ולשבת זו שלפנינו אלא מגדר מכשיר לפקו"נ שיבא פעם מן הפעמים אם היום ואם לאחר זמן.

ועל פ"ז יש להתיר כל פעולות סירות הנוודות, א"כ ברור שאינן נעשות במחשבה רצינית וחשש כל שהוא אלא רק לשם טיול סרק בעלמא. כמו כן יש מקום גדול להתיר חזרה במכונית גם אחרי שנגמרה המריבה במקום זה אם יש מקום ולו יהא אפי' רחוק לחשש שמא נצרכת המכונית בתע בצד שני של המחוז המשטרתי וע"י שיחורו לבסיסים יוכלו לגשת למקום ביתר מהירות, מאשר מהמקום שהם נמצאים כעת.

(וכסנ"ף לזה יש להוסיף מה שהזכרנו לעיל, שיתכן לומר שבדורותינו יש להרחיב את הגדר של נמצאת מכשיל לע"ל גם לענין החזרה מחוץ לתחום וחזירה במכונית, שאל"כ ימנעו כל אלה שהם שומרי תורה מלהתגייס לעבודה משטרית בכלל וכנ"ל).

השבת במשטרה – בעיות ופתרון

מאת

הרב ישראל רוזן

מבוא

מכון „צמת“ הפועל באלון שבות אשר בגיש עציון מראשית תשל״ז, מנסה להתמודד עם בעיות של החברה והמדינה עפ״י התורה. ההתמודדות נערכת בצומתי מפגש רבים שבין ההלכה ובין החיים המודרניים. במסגרת זו ראינו השיבות רבה לטפל גם בשאלת המשטרה והשבת, בידענו, שנושא סבוך זה מצוי במוקד הווייתנו היהודית במדינת ישראל.

„שופטים ושטרס תתן לך בכל שעריך“ (דברים יד יח) וצטוינו בתורה, ושומה עלינו לדאוג שאכן יהיה מינוי שטרס אפשרי גם עפ״י ההלכה. ברם, כידוע, נושא השבת הוא המהסוס העיקרי לפני שומרי תורה להתגייס לשורות המבצעיות של המשטרה. וצבת בצבת עשויה: מאחר שמועטים הם חובשי הכיפות במשטרה – הבעיות אינן עלולות במלא חומרתן, וממילא אין תרים אחר פתרון.

בשנים האחרונות היו מגעים רבים בנושא זה, ולאחר דיונים מקיפים היתה פנייה למכון „צמת“ מצד רבנות המשטרה ומצד היחידה למחקר ופיתוח במטה הארצי להתמודד עם הנושא.

מחקרנו התגבש לאור הנקודות דלהלן:

הנושא: בדיקת האפשרויות לצמצום פעולות שיש בהם חילול שבת בעבודת המשטרה לכל שלוחותיה.

היעד: יצירת אפשרות לשילוב מקיף של כוח אדם דתי במשטרה (בוגרי ישיבות ההסדר, בני קיבוצים דתיים, חניכי בני עקיבא וכיו״ב).

מטרות המחקר:

א. הצגת מכלול פעילות המשטרה בסולם עדיפויות מבחינת בעיות השבת (חויבותן של הפעולות, חומרתן ההלכתית, מורכבותם או היכולת להציע פתרונות מדיים וכיו״ב);

ב. החויבת פתרונות מעשיים – טכנולוגיים, מדעיים או ארגוניים – באותם תחומים, שניתן להצביע בהם על דרכים מעשיות לצמצום חילולי שבת בדרך של שיטות עבודה אלטרנטיביות, שימוש בציד חליפי או כמנגנונים מיוחדים;

ג. חקר הלכתי מקיף, שיצביע על הגישה ההלכתית העקרונית להגדרות מושגי פיקוח נפש, נזק ציבורי, הפסד מרובה וכיו״ב – מתוך היבטים של הציבור. החקר ילווה בזיקה לדוגמאות מוחשיות מעבודת המשטרה.

דרכי העבודה:

(1) עריכת סקר מקיף, שיצביע על מיגוון הפעילות של „פירמידת המשטרה“ לשלוחותיה השונות וכן על עבודת משמר הגבול ושירות בתי הסדר;

(2) בדיקה השוואתית – לפי הנהוג כיום – בין פעילות שבת לימות החול והסקת מסקנות;

(3) מיון הפעולות השונות (או חלקן) מתוך היבט השבת, לפי סיווגים שונים: חשיבות הפעילות וחויבותה, דרגת המיידיות, מידת הזיקה לפיקוח נפש (פרטי או ציבורי), חומרת הפעילות מנקודת-מבט הלכתית, אפשרות לפעילות אלטרנטיבית וכיו״ב;

(4) ראיונות ב„שטח“ עם אנשי המשטרה שימרי שבת המשובצים במגורים השונים, לימוד מכלי ראשון על הבעיות;

(5) קביעת פעילות מסוימות שניתן להציע להן פתרונות שאינם כרוכים באיסורי שבת;

(6) הצעות לשיפורים מסוימים בציד כדי לאפשר את הפעלתו בשבת (כמקרים נדונים). שיפורים אלו עשויים להיות, למשל, בתחום האלקטרוניקה (מנגנונים להפעול עקיף וכיו״ב);

(7) בדיקת הצעות לפתרונות מדעיים (כגון: אמצעי כתיבה או הקלטה מיוחדים, שיתרו בשבת לצורכי המשטרה בתנאים מסוימים);

(8) עריכת מחקרים הלכתיים עקרוניים הקשורים בבעיות היסוד של גדרי פיקוח נפש, מושגים הלכתיים נוספים השייכים לעבודת המשטרה (נזקים לרבים, הפסדים מרובים וכד׳);

(9) טיפול הלכתי מנחה במדגם של פעולות כדי להמחיש את אופני הפעילות המותרת בשבת.

[אסור לחיל יהודי דתי, להסכים לבקשת חיל יהודי לא דתי, למלא תפקידים במקומו בשבת. לפני עור, בדקאי בתרי עברי דנהרא. דעת הריטב"א במסכת ע"ז דף ו' (ב) עיקר השאלה כאן הוא, שזה החייל הדתי מוכרח הוא עפ"י הצו הצבאי לעבוד בשבת ואין עליו חטא, והשני המחליפו איננו מוכרח לעבוד היום, אלא שאין השבת נחשבת בעיניו, ומרצונו הטוב רוצה הוא להחליף את הדתי.]

(ז) והנה עד כאן דיברתי רק מבחינת ההלכה, אבל יש גם צד אחר לענין זה. שלעשות סידורים כאלה בין הדתיים ללא - דתיים, זה יהא נראה כאילו אנחנו משלימים עם מציאות של שני מיני יהדות שקולים זה כנגד זה בתוך האומה, יהדות דתית ויהדות חילונית, והלא באמת עלינו להצטער תמיד על החפשיות בישראל, ולהתפלל שיערה ה' רוח ממרום על הבנים שניתקו ממקור החיים, האמונה באלוקים חיים, ובתורת החיים שמן השמים, וישיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם. והרבה יש לחוש, לדעתי, שמסידורים כאלה יוצר הרושם כאילו כבר התיאשנו מהם וניחא לנו, ח"ו, שיהיו שבת גויים כאילו גם הפקרנום יאוש והפקר כאחד.

Some Resources

1. "Religious Zionist Halakhah" – Is it a Reality or was it a Dream?" by Aviad Hacoen in *The Orthodox Forum: Religious Zionism Post Disengagement-Future Directions* pages 315-369 (Dr. Hacoen will be speaking tonight and I assume he will touch on some of these issues.)
2. [השבת במשטרה (תחומין ב) – הרב אורי דסברג וישראל רוזן [במקביל – בשבת במשטרה – בעיות ופתרון בתורה שבעל פה כד]
3. "טביעת אצבעות" משרטית בשבת (תחומין ב) הרב ישראל רוזן
4. Kalman Newman has done work on this.
5. In general, the *teshuvot* and work of the early Chief Rabbis, Eretz Hemdah, R. Shaul Yisraeli, Machon Tzomet, highlight many facets of this. Many articles in Techumin are devoted to these issues.
6. *Shut SMS* and rulings publicized via Facebook represent yet another angle. [For a thoughtful discussion, see Rabbi Adam Mintz's shiur on R. Sherlow's *Shut SMS* on his website.
7. In their own ways, Tzohar, Beit Hillel, ITIM, and many other organizations all try to manifest different visions of this. Without endorsing any particular group, it is important to understand what drives them. For some people, recognizing the biases that are inherent in much of their work inclines them to be wary, while for those who share their biases, it inclines them to agree with them. Again, our goal should first be to understand and only then to assess.
8. Many books have been written about Hilchot Tzava which are very accessible which highlight some of the issues and solutions.
9. For an excellent, methodologically aware presentation of these issues as they play out in the army, see R. Avihud (Udi) Shvartz's series on Hilchot Tzava on קש"ת.
10. A more local example can be seen in the Gavison-Medan Covenant, which, luckily enough, will be the topic of discussion on Motzaei Shabbat between Ruth Gavinson and R. Yaakov Medan.